

ISAK DINESEN'İN MEKTUPLARI VE MEKTUBUN ÖLÜMÜ

Bülent BOZKURT*

Benim sevgili Anneciğim,

Ngong 25/10/1921

Bu defa mektubumu yalnızca senin okuman için yazıyorum... Canım anneciğimsana yalvarıyorum; lütfen bana artık evliliğimle veya Bror'la¹ ilgili birşey yazma. Bunu iyi niyetle yaptığını biliyorum, ama bazen böyle yapılan işler de kötü sonuçlar verebilir... En mutsuz evlilikler bile başkaları tarafından anlaşılmaz ve yönlendirilemez; aile içindeki özel ilişkilere bu gibi düşüncesizce müdahaleler hoşgörülmez... Orada hiç birinizin anlamadığı iki şey var: ben sizlerden çok farklıyım ve hep farklı oldum. Beni mutlu ya da mutsuz kılan şeyler, sizi mutlu ya da mutsuz kılan şeylerden bambaşka... Eğer Bror bana destek olabilseydi ve size mali sorunlar çıkarmasaydı, asla boşanmamızı istemeyecektiniz...²

* Prof.Dr., Bilkent Üniversitesi, İnsan Bilimleri ve Edebiyat Fakültesi, Öğretim Üyesi.

¹ “Isak Dinesen”, Barones Karen Dinesen Blixen'in takma adı. Karen Blixen'in *Afrika Günlüğü (Out of Africa)* adlı kitabının filmi geçtiğimiz yıllarda Türkiye'de de gösterilmişti.

² Isak Dinesen, *Letters from Africa: 1914-1931*, London: Picador, 1983, s.113-115.

... Burada çok hoş insanlarla tanışıyorum, - örneğin birazdan gelecek olan Denys gibi... Size bir haber vermek için mektubuma birkaç satır daha ekliyorum: galiba sizin çok istediğiniz birşeyi yapmak üzereyim: Bror'la boşanıyoruz. Bunu sana söylemek istedim; ama lütfen başka kimseye söyleme... Kabul etmek gerekir ki, insan geriye dönüp baktığında, ömrünün koca bir döneminin boşa geçmiş olduğunu görmesi çok üzücü. Bir de, onca sevdiğim bir insandan ayrılmanın acısı var. Bunların dışında, sanırım boşanma işi benim için bir rahatlama olacak; bir sürü kötü durumdan beni kurtaracak.³

Mektup türü sessiz sedasız aramızdan ayrıldı ve giderken bizden çok şey götürdü. Tabii, yine mektuplar yazılıyor, ama “gerçek” anlamda mektup yazmayı zorunlu kılan ortam ve koşullar ortadan kalkınca, uğraşın kendisi de bitti. Kitle ulaşım ve iletişim araç ve gereçlerinde sağlanan büyük gelişme, teknoloji çağı ve bu çağın sayısız uzantıları; bilgisayar, telefon, faks, uçak, televizyon, v.b. mektubun yerine geçemedi ama varlık nedenini ortadan kaldırdı. İnsanlar artık daha kolay haberleşiyor, birbirlerine daha kolay ulaşıyor, daha çok şeyle oyalanma fırsatı buluyor veya oyalanmak durumunda kalıyor.

Mektup yalnızca bir iletişim, haberleşme aracı değildi, çeşitli düşünsel uğraş ve yazı türlerinin öğelerini barındırıyordu içinde. Ancak haberleşme işlevi temel olduğundan, bu işlev sona erince, öteki yönleri mektubu yaşatmaya yetmedi. Mektup öldü. Ölümüne yol açan araç ve gereçler onun işlevlerinin bir kısmını yerine getirecek, ama birçoğunu getiremeyecek. Bu olgu, insanın düşünce ve sanat yaşamına nasıl yansiyacak, şu anda bilmek zor. Belki etkisi yıllar sonra ortaya çıkacak, nedenleri ve sonuçları tartışılacak; belki de türün kendisi tarihe gömülecek ama ustalıklı yazılmış ve yokolmamış örnekleri eski anıtlar gibi korunacak, yorumlanacak, değerlendirilecek.

Danimarka'da doğan ve ömrünün bir bölümünü Britanya Batı Afrikası'nda (bugünkü adıyla Kenya'da) geçiren Barones Karen

³ Letters from Africa, s. 123-124.

Dinesen Blixen'in (takma adıyla Isak Dinesen'in) mektupları, gerçek anlamda mektup yazma uğraşının anlam ve işlevine ışık tutuyor.

Karen Blixen, 1914-1931 yılları arasında Kenya'da bir çiftlik kiralamış ve kısa aralıklar dışında Afrika dışına çıkmadan vaktini, küçük bir Avrupalı kolonisi ve yerli halk arasında, kahve yetiştirip satmaya çalışarak geçirmiş. Bu süre içinde düzenli olarak hemen her hafta genellikle annesine, zaman zaman da öteki yakınlarına mektup yazmış. Bu mektuplar değişik açılardan önem taşıyor: "İzlenimsel gezi edebiyatı" türü olarak ilgiyle okunabileceği gibi, bir ölçüde dönemin Kenya ve çevresi için tarihsel ve toplumsal belgesi olarak da dikkate değer yönleri var.

Ancak, Karen Blixen'in mektupları özellikle kendisinin ve genel olarak insanın ruhsal ve toplumsal yapısına ayna tutuyor; bireyin kişilik ve kimlik bulma, yaşamına anlam verme çabalarına, hayal ve beklentilerine, çevresiyle etkileşimine, iç çatışmalarına, yanılgılarına, hayal kırıklıklarına, yaşama gücüne, "dramına" ilişkin önemli ipuçları veriyor. Geçmişin dökümünü yapan, geleceği tasarlayan, düşünceyle yaşamı sürekli karıştıran; herşeyden önce kendisiyle uzlaşmayan insanı gözler önüne seriyor. Bu mektuplar, şiir, roman, tiyatro oyunu ve deneme türleriyle yakından bağlantılı. İnsan yaşamının boyutları ve amacıyla ilgili sorular sorduruyor okura.

Mektup türünün, onu tüm öteki türlerden ayıran ilginç işlevleri Karen Blixen'in mektuplarında özellikle belirgin. Ne günceler verebiliyor mektubun verdiği, ne anılar, ne denemeler, ne de gezi yazıları. Çok ayrıcalıklı bir tür mektup. Bundan yirmi-otuz yıl öncesine kadar, mektup türünün süregideceği varsayılırken, belki de ayrıcalıklı niteliği o kadar dikkat çekmiyordu. Mektup ortadan kalkınca, onun bıraktığı boşluk, düşünsel yaşamdaki eksikler daha görünür oldu.

Artık elimizde eski mektuplar kaldı. Türü incelemek istediğimizde onlarla yetineceğiz. İşte Karen Blixen'in mektupları da bunlar arasında: çok yönlü işlevi olan "gerçek" mektup türünün az bulunur örneklerinden. Kenya'da o dönemde kendisinin, Danimarka veya İngiltere'deki yakınlarıyla istediği gibi haberleşmesini, iletişim kurmasını, yaşadıklarını paylaşmasını sağlayacak (bugünkü e-

mail/elektronik posta gibi) başka bir araç yok. Telefon ve telgraf çok kısa mesajlar veya durumlar için kullanılabilir. Yani mektup o gün için herşeyden önce “zorunlu” bir iletişim aracı. Bu araç, başka örneklerinde olduğu gibi, Karen Blixen’in ellerinde özgün bir edebiyat türüne dönüşmüş. Bu türde, tiyatro oyunundan, romandan, günceden izler var. Söz gelimi, Kenya’dan yazılan bir mektup Danimarka’ya haftalar, bazen aylar sonra ulaştığı için, araya giren süre zaman zaman dramatik bir gerilim unsuru olabiliyor:

Sevgili Anneciğim,

Ngong 7/4.22

4 ve 5/3 tarihli mektubuna teşekkür ederim. Böyle mektupları aldığımda, mektup postaya verildikten sonra aradan bir ay ya da daha fazla süre geçmiş olacağı için çok seviniyorum. Çünkü sen ufacak bir gelişme olasılığından bile söz etmiş olsan, insan hep, “mektup benim elime geçinceye kadar, herhalde işler çok daha düzelmiştir,” diye umuyor.⁴

Karen Blixen’in düzenli olarak her hafta mektup yazması, yazdığı kişiden bir mektubuna cevap gelene kadar, kendisinin belki üç mektup daha göndermiş olması ve bundan doğan örtüşmeler, karışıklıklar, anlaşmazlıklar, mektuplara süreklilik yanında, derinlikli anlam boyutları kazandırıyor.

Mektuplar arasında geçen süre içinde, hastalık, ölüm, tanışma, ayrılık gibi beklenmedik gelişmeler oluyor. Yazan kişi fikir değiştiriyor, yazdıklarına pişman oluyor, yeni bilgiler ediniyor, yanıldığını anlıyor, ama geri dönemiyor. Çünkü mektup yazılmış, zarf kapanmış, gönderilmiş. Mektubun çok önemli bir özelliği bu. Kimi zaman kişi, yarı bilinciyle veya bilinçaltından, mektup atıldıktan sonra iş isten geçeceğini bile bile gönderiyor mektubu. Mektuba yazdıklarının yükünü üzerinden attıktan sonra, karşı uçtaki kişinin cevabını alıyor. Burada yazılanları, kimini beklediği, kimini beklemediği, duymak istediği ve istemediği şeyleri okuyunca, bir önceki kendi mektubunu düzeltme,

⁴ *Letters from Africa*, s.127.

değiştirme, eklemeler yapma gereğini duyuyor. Yazılan yazılmış olduğundan yepyeni bir tutum ve tepki gerekebiliyor; konular açılıyor, tehditler ağırlaşıyor, yeni yollar bulunuyor ve aradan zaman geçtiği için değişimin getirdiği doğurganlık konulara yeni bir bakışı zorunlu kılıyor, mektuplar u uca ekleniyor.

Karen Blixen'in mektupları arasında yukarıdaki eleri içeren “dramatik” örnekler var. Annesine ıkışarak işlerine çok karışmaması konusunda onu uyardığı, bu yazının başında içinden alıntılar yer alan mektup bu türden. Sanki kasıtlı olarak üzerinde çok düşünülmemiş ve bekletilmemiş gibi bu mektup. Karen Blixen, içinden, bir defalığına olsun “anneme şu isyancı, öfkeli yüzümü bir göstereyim, yetişkin kimliğimi, güçlü kişiliğim, başına buyrukluğumu kanıtlayayım, okusun ve sindirsin, bir daha ayağını ona göre denk alsın.” demek istemiş gibi:

Anlamadığım birşey daha var: bana yazdığın bu tür mektupların herbiri beni sizlerden daha da uzaklaştırıyor... Belki de gereğinden fazla yazdım; bunları yazarken çok zorlandım. Onun için de artık bu konuya bir daha asla değinmeyeceğim. Sen de bunlardan söz etmeye devam edersen benden cevap alamayacaksın; bunu ötekilere de sylebilirsin. Birbirimizi kırmadan bu konuyu tartışmamız mmkin değil. Oysa ben seni o kadar çok seviyorum ki kırılmana dayanamam... Canım Anneciğim, ne olur bu mektubumu anlamaya alış. Bütün bunları sana olan en büyük, en içten, en derin, en oşkulu sevgimle yazıyorum... Yazdıklarının doğrudan bu yüreğe çarptığını unutma. Yine unutma ki, ben hepinizden çok uzaktayım; bu mesafeden herşeyin etkisi çok farklı oluyor.⁵

Oldukça uzun bir mektup bu ve içinde söylenenler başka bir yolla söylemeye elverişli değil. Herşeyden önce, yüze söylenemeyecek kadar ağır. Ayrıca, insanlar yüzlerine söylenen şeye hemen tepki gösterebilir, söylenenlerin hepsini sonuna kadar dinlemez, içine gelmeyenleri geçiştirir veya daha sonra unuttur. Oysa mektup (belki birkaç defa) okunacak, üzerinde düşünülecek ve hatırlanacaktır.

⁵ Letters from Africa, s. 115-116.

Mektupta her iki uçtaki kiři de söylemek istediđini “řimdi o dűřünsűn” diye karřı tarafa atıp, bir sonraki mektuba kadar dilediđi dűřüncelerle dolu bir bekleme dönemine girebilir. Bunun herhalde sađladıđı bir doyum, bir haz var. Ama öncelikle mektup türüne özgű bir yöntem bu. Mektubun dıřında bir yolla bu söylenenler o gűn de iletilemezdi; bugün zaten hiđ iletilemez. İnsanlar günümüzde bunları mektupla da anlatamaz. Araya zaman ve mesafe ögeleri girmeyeceđinden, yazılacak mektup, haberleşme, dertleşme, paylaşma işlevinin dıřında salt uyarma, paylama ve tehdit için kullanılmıř olacak. Böyle bir mektup da ya okunmaz, ya da bambařka bir tepki görür.

Mektup türüne özgű kimi özellikler insanoğlunun yapısına, insan yaşamının doğasına ışık tutar nitelikte. Örneđin, kimi zaman kişiler önceki mektuplarında yazdıklarını, sonrası için yapmayı tasarladıklarını unutuyor ve büyük çelişkilere dűřüyor. Mektupların yazıldığı süre içinde ilişkileri, görüşleri, yaşamı değişiyor ve sonuçta, belki mektubu yazan kişinin bile farkında olmadığı çok katmanlı ve anlamlı-tiyatro, roman řiir konusu olabilecek-bir tür ortaya çıkıyor.

Karen Blixen’in içinde yaşadığı çevrede İngilizler, İsveçliler, değişik kabilelerden pagan (ilkel dinlerini koruyan) yerliler ve müslűman olmuş yerliler var. Yazarın bu topluluklara karşı tavrı zaman içinde değişiyor. Önce İngilizleri hor görür, onlardan hoşlanmazken, sonradan (kısmen, Denys Finch Hatton adlı İngilizle ilişkiye girdikten sonra) hoşlanır oluyor. Müslűmanlar ve yerliler için de benzeri duygusal değişimler yaşıyor. İnsanların duygu ve dűřüncelerini değiştirmeleri, çelişkilere dűřmeleri doğal; ama bu duyguların, Karen Blixen örneğinde olduğu gibi, çok yakın birine açıklık ve içtenlikle, gem vurulmadan ifade edilmesi mektup türüne özgű bir nitelik. Dahası, on yedi yıllık bir süre içinde yazılan mektuplar dizisinin bize sağladığı zaman ve süreklilik boyutu, değişimleri çok ayrıcalıklı bir perspektiften görüp kıyaslama ve değerlendirme fırsatı veriyor. İnsan kişiliğinin nasıl geliştiği, olgunlaştığı; yenilenen veya yenilenmeyen yönler, geriye dönüşler; kişiliği oluşturun parçaların nasıl birbiriyle ilişkiye girip bütünü oluşturduğu giderek sanki çarpıcı desenler biçiminde netleşiyor.

Karen Blixen'in mektupları da, daha sonra yayınlanma amacıyla yazılmamış, fazla sansüre kesintiye uğramamış (herhalde çoğu okur için gereksiz ayrıntılar dışında). Bu yönüyle kendisinin ve çoğu zaman insan denen varlığın sevinç ve acılarını, yenilgi ve yılgınlıklarını, coşkusunu ve aldanışlarını, çalkantı ve çatışmalarını, benliğinin köşe ve kuytularını anlamlı bir zaman boyutu içinde yansıtıyor.

Her mektup, yazıldığı günü, anı aktarıyor. Benzeri öteki türlerden farklı olarak, hatırlanan, tasarlanan veya kurgulanan sevinç, acı ve kaygılar kalıcı, değişmez, kesin olarak kaydedilmiyor. Hepsi anında yaşanan ve duyumsanan şeyler; hepsi bir sonraki mektupta yeniden irdelenebilir, değişik bir kalıba dökülebilir. Bu yüzden, insanın günlük düşünsel yaşamı mektupta canlı ve çıplak olarak karşımıza çıkıyor. Zaman zaman belli bir konu, iki üç mektupta bir nerdeyse aynı cümlelerle tekrar tekrar dile gelebiliyor. Çünkü, yazılan her mektup ötekilerden bağımsız. Söylenenlerin yine söylenmesi, öteki yazı türlerinin çoğunda olduğu gibi, üslup yönünden sakıncalı değil. Aksine, tekrarlar, yazan kişinin zihinsel yaşamında en çok nelerin ağırlıklı ve etkili olduğunun göstergesi.

Örneğin yağmur sevinci ve kuraklık kaygısı Karen Blixen için her zaman Afrika'daki yaşamını belirleyen en önemli etken olmuş. Hemen hemen iki mektupta bir yağmurdan söz ediyor. Bugün çoğumuz doğadan kopuk yaşadığımız veya doğal olgularla yakından veya doğrudan ilgilenmediğimiz halde, yağışsızlığın verdiği çaresizlik duygusunu ve korkuyu, yağışla gelen umudu Karen Blixen'le paylaştığımızda yağmur kavramının insanın ortak bilincine ne denli işlediğini belki biraz şaşırarak ve ürpererek farkediyoruz.

Şu anda burada herkesin tüm düşünceleri tek birşeye yönelik, --bir türlü yağmayan yağmura. Bunu gördükçe, düşündükçe, yazdıkça insanın yüreği burkuluyor. Eğer yağmurlar tamamen kesilirse bu ülkenin ne olacağını düşünmekten bile korkuyorum...⁶

⁶ Letters from Africa, s. 72

Burada durum yine felaket. Hayatımda böyle hava görmedim, öyle ıslak ve buz gibi bir kuraklık var ki! Sabahtan beri her taraf soğuk, kabuk gibi bir sis altında...⁷

Bana öyle geliyor ki, ilerde dünyanın neresinde olursam olayım, hep Ngong'da yağmur yağıp yağmadığını düşüneceğim.⁸

Karen Blixen için yağmur çok önemli; yağmur bereket, yeşillik, sevinç ve yaşamın kendisi demek; yağmursuzluksa, kıtlık, hastalık, sıkıntı, acı ve yokoluşla eşdeğer. Neredeyse, yakınları, dostları, sevdikleri ile ilişkileri bile onu yağmur ve yağmursuzluk kadar derinden etkilemiyor. Duygularını ifade edişinden anlıyoruz ki, bu yalnızca bir kazanç ya da kayıp konusu değil. Yağmurun, kahve fidanlarının yeşerip meyva vermesine yardımcı olmaktan çok öte bir anlamı var.

Bir dönemde Karen Blixen'in yaptığı gibi, bugün 80'li yaşlarında Kenya'yı kendine ikinci vatan seçmiş olan ünlü İngiliz gezgin ve yazarı Wilfred Thesiger, bir gezi edebiyatı klasiği sayılan *Arabistan Kumları* kitabında, ilk çağlardan bu yana yağış ve yağışsızlığın insanoğlu için ne denli bir ölüm kalım meselesi olduğunu yalın ve etkili biçimde dile getiriyor:

Bulutlar toplanır, yağmur yağar, insanlar yaşar; bulutlar yağış bırakmadan dağılır, insanlar ve hayvanlar ölür.⁹

Sonuçta, biraz da korkutuğu gibi, Karen Blixen'i hiç bir zaman ayrılmak istemediği Afrika'dan Kenya'dan koparan etkenler arasında en önemlisi yağmursuzluk, daha doğrusu düzensiz yağış oluyor. O günün imkanları ile kahve yetiştirerek, kiraladığı çiftliği elinde tutabilecek kazancı bir türlü sağlayamıyor.

⁷ *Letters from Africa*, s. 74.

⁸ *Letters from Africa*, s.98.

⁹ Wilferd Thesiger, *Arabian Sands*, London: Penguin, 1959, Prologue.

Karen Blixen örneğinde olduğu gibi, mektup türünün okura sunduğu biçimdeki “dramatik ironi ve gerilim” özelliği hemen hemen başka hiç bir türde yok. Bunun başlıca nedeni ise, mektup türünde bir “yazar”ın olmaması. Mektupları yazan biri var tabii, ama bu kimse, öteki yazarlar gibi, yazdıklarını denetleyen, yeniden düzenleyen, onlara tutarlılık, bağdaşıklık, bütünlük ya da süreklilik kazandıran bir yarı tanrı değil; yazdıklarının tam anlamda sahibi de değil, çoğu zaman olmak da istememiş.

Bu tür mektupları insanlar artık istese de yazamaz. Dünyada, insanın yapısında ve yaşamında değişmeyen çok şey var, ama bazı şeyler öylesine değişti ki, Karen Blixen’in içinde bulunduğu şartları veya benzeri bir durumu bugün düşünmek bile zor. Bu devirde benzeri bir konumda yaşayan kişi olsa bile böyle mektuplar yazamazdı. Çünkü, öncelikle haber ve havadis iletmek için mektup yazma “zorunluluğu” olmazdı. Zorunluluk olmadan yazılan mektupların da niteliği bambaşka olurdu.

Karen Blixen’in elimizdeki kitapta yer alan mektupları, bir tanesi dışında tek yönlü; annesinin kardeşlerinin cevaplarına yer verilmemiş. Hepsini Karen Blixen’in açısından tanıyoruz. Mektupların bu yönü ayrı bir drama unsuru oluşturuyor. “Mektubunda diyorsun ki...” gibi ifadelerde söylenmeyen ama sezinlenen ayrıntılar var. Karşı ucun bakış açısını kendine göre anlama, biçimlendirme çabaları var. Karen Blixen’in söylemediği, söyleyemediği, belki kendisinin bile gizlediği, ama imalarla, dolaylı yollarla değindiği, farkında olmadan açığa vurduğu şeyler okurun zihnini kurcalıyor. Öteki insanlar onu nasıl tanıyor, kimi yargı ve suçlamalarına karşı nasıl tutumlar takınıyorlar, bilinmiyor. Yakalandığı bazı hastalıkların adı neden belirlenmiyor, ayrıntıları neden geçiştiriliyor? Kimi suçlamaların, istek ve taleplerin, anlaşmazlık ve ayrılıkların gerçek nedeni ne, bilinmiyor.

Gezi, anı günce, biyografi gibi düzyazı türlerinde sık sık, söylenenler yanında söylenmeyenler okurun ilgisini çeker. Bu mektup türü için de geçerli. Karen Blixen’in mektuplarında, üstü örtülü dilekler, serzenişler, satır aralarında karşısındakini etkileme veya yönlendirme çabaları çok görülüyor. Okur yer yer kendisini bulup sormak istiyor,

“Bunu niye yazdın; bununla ne demek istedin,” diye. Ama, mektup türünün özelliği burada: Karen Blixen biraz da bu sorulara muhatap olmamak, cevap vermemek için mektup yazıyor. Anlatmak istediğini ancak böyle ve bu kadarla anlatabileceğini düşünüyor. Tıpkı, söylemek istediği herşeyi şiirinde söylediği için şiiri hakkında konuşması, onu açıklaması gerekmeyen şair gibi.

Karen Blixen’in mektupları keskin iniş çıkışlarla ve beklenmedik gelişmelerle dolu, uzun sayılabilecek bir yaşamın belki de en önemli döneminin dökümünü veriyor. Sonunda onun (ve evrensel yönleriyle insanın) hem ruhsal hem de bedensel yönden ne kadar dayanıklı olduğunu, biraz da şaşırarak görüyoruz. Mektuplarında zaman zaman sanki sonun yakın olduğuna ilişkin işaretler, mesajlar var. Hastalıklar, yazarı derinden etkileyen ayrılıklar, çöküntüler birbirini izliyor: 1914 yılında Mombasa’da Bror Blixen ile evleniyor ve düğünden kısa bir süre sonra eşinden frengi aldığını öğreniyor. Ömrünün büyük bir bölümünü bu hastalıkla başetmeye çalışarak geçiriyor. Karen Blixen, belki de korktuğu, uğursuz saydığı veya fazlaca duyulmasını istemediği için mektuplarında bu hastalığa sıkça değinmiyor. Böyle durumlarda, “keşke anılarımı da yazsaydı,” demeden edemiyor insan; çünkü hastalığı onu çeşitli yönlerden çok etkilemiş olmalı.

Tuhaf bir raslantı eseri, Karen Blixen’in babası da yıllarca frengiden çekmiş, hiç bir zaman tam olarak iyileşememiş, siyasal başarısızlık yanında, bu hastalığın getirebileceği fiziksel ve zihinsel zararların korkusuyla ruhsal çöküntüye uğramış ve 1895 yılında, Karen on yaşındayken, kendini asarak intihar etmiş. Karen, çocukluğundaki bu önemli olayın daha sonra kendi yaşamı üzerinde nasıl bir iz bıraktığına mektuplarında fazlaca değinmiyor. Belki burada da, mektup türüyle, örneğin yaşamöyküsü ve günce arasında bazı farklar görülebilir. Bir yaşamöyküsünde böyle bir olaya yer vermemek eksiklik olurdu, oysa mektuplarda belki de sadece yeri gelmemiştir.

Karen Blixen daha sonra, 1919 yılında İspanyol nezlesi ve kan zehirlenmesinden beş ay hasta yatıyor. 1921 yılında kocasından ayrılıyor; tam olarak iyileşmeyen frenginin etkisiyle uzun süreli sancılı nöbetlerine katlanmak zorunda kalıyor. Bu arada sürekli mali kriz

içerisinde yaşıyor ve hemen her yıl çiftliğin iflas etmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalıyor. Kocasından ayrıldıktan sonra ilişkiye girdiği Denys Finch Hatton'la 1931 yılında arası bozuluyor. Denys Finch Hatton, 14 Mayıs 1931'de, özel uçağının Tanganika'da düşmesi sonucu ölüyor. Aynı yıl, Karen Blixen'in korktuğu başına geliyor ve bir derecede hayatını bağladığı kahve çiftliği, mali sorunların giderilememesi yüzünden sahibi olan şirket tarafından satılıyor.

Yıllar önce, 1922'de Karen Blixen annesine yazdığı bir mektupta şöyle diyor:

*Eğer burdaki evimi ve bu çiftliği terketmek zorunda kalırsam, bana ne olacağını hiç bilmiyorum... Öyle şeyler var ki, asla yapılamaz. Oraya dönmem; bu işi bırakmak zorunda kalırsam, sizi bir daha asla göremem.*¹⁰

Ancak, 1931 yılı Ağustos'unda 46 yaşında ruhen çökmüş bir insan olarak Danimarka'ya annesinin yanına dönüyor ve orada üç yıl süreyle annesinin ve erkek kardeşinin yardımıyla geçiniyor. Bu dönemde sürdürmek zorunda kaldığı yaşam biçimine katlanabilmek için insanüstü çaba gösteriyor ve sonunda olağandışı iradesi ve kararlılığıyla eski defteri kapatarak yenisini açıyor; insanlık onurunu koruyarak yaşamını sürdürmenin yolunu (herhalde bir ölçüde, yazdığı onca mektuptan edindiği kalem alışkanlığıyla) yazarlıkta buluyor ve *Dokuz Masal* başlığını taşıyan hikaye kitabını yazmaya başlıyor.

1933 yılında bu çalışması *Yedi Gotik Masal* adıyla ABD'nde yayınlanıyor. Bu kitabı, aralarında *Afrika Günlüğü ve Kış Masalları*'nın da bulunduğu öteki kitapları izliyor. 1955 yılında, omurilik sinirleri zedeleniyor ve geçirdiği ameliyattan sonra sakat kalıyor. 1962 yılında Danimarka'daki evinde 77 yaşında sakin bir şekilde ölüyor.

Yazarın yaşamöyküsüne, yaşamının bütünlüğüne baktığımızda anlıyoruz: belli dönemlerde yazarla birlikte içine girdiğimiz bitiş

¹⁰ *Letters from Africa*, 123.

beklentisi bir yanılgı, bir aldanmamış. Çoğu birey gibi, büyük dertler, sıkıntılar, felaketler Karen Blixen’i de umutsuzluğa düşürebiliyor, yaşam gücünü, yaşama isteğini alıyor. Bunun sonucu, zaman zaman bilinçli ve yarı bilinçli olarak, bir tür imdat çılgılığı atar gibi, belki de durumunu abartıyor; çevresine, yaşamı paylaştığı kimselere, ailesine, ona yardım edebileceğini düşündüğü kişilere açık ve örtülü mesajlar gönderiyor. Mektup türünün özelliği --güncelliği ve canlılığı-- gereği, bu mesajları biz de anında alıyoruz ve anında etkileniyoruz. Yazan kişiyle birlikte yaşıyoruz, “tamam artık, yolun sonuna geldi,” “buna dayanamaz artık,” “Afrika’dan sonra ne yapabilir ki.” diyoruz. Sonraki mektuplarda mesajlar değiştiğinde, biz de o mektupları alanlarla birlikte, değişik izlenimler ediniyor, değişik tepkiler gösteriyoruz; geçmişini silmiyoruz, ama günün gerçeğini paylaşıyor, yaşıyoruz.

Karen Blixen, 1931 yılında, çiftlikten ayrılmadan kısa süre önce kardeşi Thomas Dinesen’e “kişiye özel” bir mektup yazıyor. Mektuptan alıntılar:

Aldığım mektuplardan anlayabildiğim kadarıyla benimle uzaktan yakından ilgili olan herkes benim eve döneceğimi ve evde kalacağımı sanıyor. Benim açımdan bu söz konusu bile olamaz... Başıma ne gelmiş olursa olsun, geçmişte ne yapmış olursam olayım, pişmanlık ve eziklik duygularıyla oraya dönecek değilim. Bugün de düşüncem değişmedi: burjuva yaşamı sürmektense ölümü yeğlerim.¹¹

Oysa, 1914’ten 1931’e kadar Kenya’da bir kahve çiftliğinde yaşayan ve başka hiç bir yerde yaşayamayacağına, Afrika’dan ayrılmanın özgürlüğünü yitirmekle eş anlama geleceğine inanan Karen Blixen; daha sonra 1931’den 1962’deki ölümüne kadar Danimarka’daki evinde yaşıyor. Her insan gibi Karen Blixen’in de yanılgı ve çelişkilere düşmesi, kendini ve başkalarını, zaman içinde değişen koşullarda doğru değerlendirememesi doğal. Mektupların değeri ise, bu süreç ve olguyu bize çeşitli anlam katmanlarıyla, evrensel boyutlarıyla iletmesinde yatıyor.

¹¹ *Letters from Africa*, 419.